

Шыфр: _____

Зацвярджаю

Колькасць балаў: _____

Намеснік старшыні
арганізацыйнага камітэта
намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь
А. А. Будкевіч

Месца: _____

« 18 » Снежня 2013 года

III ЭТАП XXX РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІАДЫ
ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА» I
«БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ I ЛІТАРАТУРЫ

Студзень, 2014 г.

11 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы											

Варыянт I

Заданне 1. Запішыце ў транскрыпцыі, як вымаўляецца прыназоўнік **БЕЗ** у наступных словазлучэннях.

Максімальная колькасць балаў – 5 (1 бал – за кожны правільны запіс у транскрыпцыі).

Словазлучэнне	Вымаўленне прыназоўніка без
1) змайстраваў без клею	[]
2) размаўлялі без жартаў	[]
3) напісаў без чарнавіка	[]
4) лячэнне без болю	[]
5) убачыў без бінокля	[]

Заданне 2. Запішыце фразеалагізмы з кампанентам **лапаць**, якім адпавядаюць наступныя лексічныя значэнні.

Максімальная колькасць балаў – 4 (1 бал – за кожны правільна ўказаны фразеалагізм).

Значэнне фразеалагізма	Фразеалагізм
1) 'паступаць нядобрасумленна, ашукваць, хітраваць, падманваць'	
2) 'вельмі недарэчна і нетактоўна'	
3) 'гібець у беднасці, галечы, быць адсталым, некультурным'	

4) 'гаварыць абы-што, выдумваць'

Заданне 3. Перакладзіце тэкст на беларускую мову.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Не спрашывая у Настасі, Дарыя взяла яе стакан і падставіла пад отліваючы медью самовар – большой, купеческай, старой работы, на ізогнутых ножках. Из крана ударила тугая и ровная струя – кипятку, стало быць, яшчэ вдалася, – и потревоженный самовар тоненька засопел. Дарыя наліла Сіме і дадала сабе. Отдышавшыся, утерев капелькі пота, пошли по новому кругу, покряхтывая, дуя в блюдца, осторожно прихлебывая вытянутыми губами (По В. Распутину).

Blank lines for writing the translation.

Заданне 4. Вызначце, на якой ступені словаўтварэння знаходзяцца наступныя словы:

засуха, навука, пашкодзіць, траісты, выспацца.

УЗОР (*навячэраць*):

Зыходнае слова (нулявая ступень)	1-я ступень	2-я ступень	3-я ступень
<i>вечар</i>	<i>вячэра</i>	<i>вячэраць</i>	<i>навячэраць</i>

Максімальная колькасць балаў – 5 (0,5 бала – за кожнае правільна запісанае слова).

Зыходнае слова (нулявая ступень)	1-я ступень	2-я ступень	3-я ступень

Заданне 5. Улічваючы граматычныя характарыстыкі часцін мовы, падкрэсліце “чацвёртае лішняе” ў кожным радзе слоў.

Максімальная колькасць балаў – 5 (1 бал – за кожнае правільна падкрэсленае слова).

- 1) Тарнада, сірока, урду, пенальці;
- 2) дажджлівы, сакавіты, буланы, вяртлявы;
- 3) сам, ніхто, кожны, мой;
- 4) сустракацца, абувацца, палавацца, абдымацца;
- 5) месячна, радасна, дзіўна, светла.

Заданне 6. Утварыце словазлучэнні. Словы, што ў дужках, запішыце ў табліцу ў неабходнай форме.

Узор: песні (Эдуард Ханок) – песні Эдуарда Ханка.

Максімальная колькасць балаў – 5.

1. творчасць (<i>Ван Гог</i>)	
2. сумаваць па (<i>Дзмітрый Шастаковіч</i>)	
3. падзякаваць (<i>Уладзімір Басалыга</i>)	
4. вынайдзены (<i>Ігнат Дамейка</i>)	
5. падараваць (<i>Ліля Давідовіч</i>)	

Заданне 7. Прачытайце сказы. Знайдзіце ў іх памылкі, звязаныя з парушэннямі ў арганізацыі словазлучэнняў. Запішыце гэтыя словазлучэнні ў правільнай форме.

Максімальная колькасць балаў – 5.

1) Як паведамлілі ў Рэспубліканскім гідраметэацэнтры, тэмпература паветра ўначы складзе мінус чатыры–адзінаццаць градусаў, пры праясненнях – да мінус дванаццаць–пятнаццаць.

2) Базыль не верыў сваім вачам: дзядуля расправіўся над самым дужым лясным зверам, нібы з якім-небудзь лядашчым зайцам!

3) «След нагі на пясочку» — гэта ж з песень беларускіх, уласцівы для народнай песні вобраз.

4) У кожным раёне Беларусі ёсць характэрныя гэтым мясцінам прозвішчы, у якіх закадзіравана, закансервавана наша гістарычная памяць.

5) «Загадчык» кастром даглядаў вогнішча са смакам, умела, то даводзячы да вялікага полымя, то абкурваючы ўсіх сінім дымком ад знарок накіданых сырых яловых лапак.

ПРАВІЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

У 1-м сказе: _____.

У 2-м сказе: _____.

У 3-м сказе: _____.

У 4-м сказе: _____.

У 5-м сказе: _____.

Заданне 8. Вызначце назву твора і яго аўтара па прыведзеных урыўках. Аформіце свае адказы ў табліцы.

Максімальная колькасць балаў – 6.

I

Кажуць, што рэкі птушкамі створаны, –
 Такімі малымі на першы пагляд, –
 Капалі і ў дзюбах адносілі ў бор яны
 Мяшочки з зямлёй
 І ляцелі назад.
 А каня гуляла ды мыла іх здзекамі,
 І птушкі паслалі ёй вечны праклён,
 Таму і лятае яна над рэкамі
 І просіць піць
 Аж да сённяшніх дзён.

II

Стары Даніла славіўся на цэлую ваколіцу сваімі вырабамі: вёдрамі, начоўкамі, цабэркамі і лыжкамі, якія выходзілі з яго рук моцныя, гладкія і вельмі зграбныя. Ён іх прадаваў на ўсіх кірмашах. У яго іх ахвотна куплялі ўсюды, і ён жыў з жонкай прыпяваючы.

Дзяцей у іх не было, гарэлкі ён не піў, так што «залатыя рукі», як казалі аб ім суседзі, кармілі яго даволі шчодро. А «залатыя рукі» не настолькі цікавілі іх гаспадара Данілу тымі залатоўкамі і рублямі, што яны яму давалі, як здатнасцю і кемнасцю.

Мэтай яго жыцця былі не заробкі, а праца сама па сабе, той любімы час працы, які дае праўдзівае шчасце майстру.

III

Пятро ляжаў на спіне і глядзеў у бяздонны блакіт яснага жнівеньскага неба. Ён думаў пра яе. Здараецца, што бывае цяжка ўявіць дарагія рысы блізкага чалавека, калі вельмі хочаш гэта зрабіць. Але сёння Саша ўяўлялася так ясна, быццам увесь час стаяла перад ім, пакуль ён ляжаў тут, за горадам, чакаючы спадарожнай машыны. Можа, праз гэта хлопец і не надта спяшаўся хутчэй дабрацца да месца: хораша думаць так! Не, ён марудзіў і не пабег трыццаць кіламетраў пехатой адразу з цягніка, як часта рабіў гэта пазней. У душы было тое дзіўнае пачуццё, якое мы часта перажываем, асабліва ў юнацтве, калі разам з моцным жаданнем, з імкненнем хутчэй дасягнуць мэты пасяляюцца трывога, няўпэўненасць. Трывогу гэтую адчуваў і Пятро. Адна рэч — сустракацца вечарамі на адной з цёмных вуліц Гомеля, гаварыць аб самых высокіх матэрыях, цалавацца і зусім іншае — прыехаць да яе ў вёску, на кватэру...

ПРАВІЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

№	Назва твора	Аўтар твора
I		
II		
III		

Заданне 9. Па фактах біяграфіі, творах, некаторых характарыстыках “пазнайце” пісьменніка. Устанавіце адпаведнасць і запішыце адказ у форме “лічба – літара” (напрыклад, 6-Е).

Максімальная колькасць балаў – 6 (1 бал – за кожную правільна ўстаноўленую адпаведнасць).

1. “Пясняр заходнебеларускіх барыкад”.	А. Аркадзь Куляшоў
2. Зрабіў вялікі ўклад у станаўленне беларускай прозы XX ст., асабліва жанру аповесці. У апошнія гады жыцця звяртаўся да алегарычных жанраў – баек для дарослых, прыпавесцей.	Б. Якуб Колас
3. У гады Вялікай Айчыннай вайны служыў у зенітна-артылерыйскай часці ў Мурманску, быў камандзірам гарматы. Гэты перыяд яго біяграфіі адлюстраваны ў мастацкай форме ў аповесці “Агонь і снег”.	В. Васіль Быкаў
4. “Таго, што яму ўдалося сказаць пра сваіх палешукоў, дастаткова, каб яны зрабіліся цікавымі свету і назаўсёды засталіся ў святломасці беларусаў”.	Г. Максім Танк
5. Стварыў “энцыклапедыю сялянскага жыцця”.	Д. Іван Мележ
6. З сям’і вясковых настаўнікаў. У час Вялікай Айчыннай вайны быў ваенным карэспандэнтам. Аўтар нізкі вершаў “Маналог”.	Е. Іван Шамякін

ПРАВІЛЬНЫ АДКАЗ: _____

Заданне 10. Запоўніце пропускі ў наступных выказваннях.

Максімальная колькасць балаў – 3 (1 бал – за кожнае правільна адноўленае слова).

1) _____ – верш, у якім выяўляецца смутак, жаль з прычыны грамадскай несправядлівасці або асабістага няшчасця.

2) Першымі ў творчасці А. Разанава з’яўляюцца _____ – невялікія (часцей 4–6 радкоў) лірычныя мініяцюры, сфакусаваныя на перадачы адной думкі, фіксацыі аднаго пачуцця.

3) Ніжэйпрыведзены верш М. Багдановіча напісаны ў форме _____.

Ты быў, як месяц, адзінокі:
Самотна жыў, самотна ўмёр.
Хоць свет і людны, і шырокі, –
Ты быў, як месяц, адзінокі.
Красу, і светласць, і прастор
Шукаў – і, ад усіх далёкі,
Ты быў, як месяц, адзінокі:
Самотна жыў, самотна ўмёр.

